

Gyűlöletkeltő tartalmak vélelmezett megjelenítése az ATV által 2011. április 27-én sugárzott Fórum című műsorszámában

Az 1261/2011. (IX. 21.) számú médiatanácsi határozat indokolása

A tényállás

A műsorszámban a gyöngyöspatai események generálták a legtöbb nézői hozzászólást. Ismeretes, hogy egy, a faluban történt öngyilkossági ügyet követően, március elején jelentek meg a helyszínen a magukat polgárőröknek tartó, egyenruhás szervezetek, hogy „állandó jelenlétükkel visszaszorítsák a bűnözést”. Miután fellépésük explicit módon a helyi roma lakosságot bélyegezte bűnözőnek, a konfliktus immár nyíltan etnikai jelleget öltött. Több feljelentés és tiltakozás nyomán sem született elmarasztaló ítélet, sem az egyenruhásokat korlátozó rendelet, határozat. A feszültség nőtt, húsvétra már pattanásig feszült a helyzet. Nagypénteken a híradások beszámoltak arról, hogy 276 roma nő és gyermek a Magyar Vöröskereszt által szervezett táborozáson vesz részt Csillebércen, illetve Szolnokon 1. Mivel az akció egybeesett a Véderő nevű szervezet Gyöngyöspatára meghirdetett kiképzőtáborával, sokan összekapcsolták az eseményeket. A kormány minden fórumon igyekezett megnyugtatni a közvéleményt és a helyieket, hogy a rendőrség képes fenntartani a rendet, ugyanakkor a táborozásról - a különböző hírműsorok által – közzétett beszámolók olykor egymásnak ellentmondó híreket közöltek. A Magyar Vöröskereszt igazgatója, Selymes Erik az MTI-nek (2011. április 22.) adott nyilatkozatában cáfolta, hogy menekítési akcióról lenne szó, s kiemelte, hogy korábban egy helyi anya kérte a húsvéti ünnepekre a táborozás megszervezését. A miniszterelnök szóvivője, Szijjártó Péter erre a nyilatkozatra hivatkozott, mikor egy sajtótájékoztatón a falut elhagyó romák kérdése szóba került. A kiváltó okok ennek ellenére a hírszerkesztők számára sem voltak egyértelműek, ahogy a nyilatkozatok forrását sem sikerült pontosan beazonosítani. A TV2 2011. április 22-i Tények című hírműsorában a következő hangzott el: *"a kormány szerint egy, már korábban szervezett csillebérci táborba indultak"*. Az információ nem felelt meg a tényeknek, hiszen nem a kormány szóvivő, hanem a Vöröskereszt képviselője adta a fentiekkel egybevágó tájékoztatást. Az aznap este jelentkező M1 Híradó Szijjártó Péterrel ellentétben azt állította, hogy *„Kiköltöztették a gyerekeket és a nőket a gyöngyöspatai cigánytelepről, ahol a Véderő tartana katonai kiképzést.”*

A romák féltek, és sajnálatos módon néhány szervezetnek, valamint nyilatkozónak sikerült tovább fokoznia a feszültséget, ami a nyugalom helyreállításában nehézségeket jelenthetett. A panaszos által említett betelefonálói példa, az Orbán - Hitler párhuzam explicit formában - a fentiekben szó szerint idézett szöveg tanúbizonysága szerint - nem hangzott el a vizsgált műsorszámban, ugyanakkor egyes, főként műsorvezetői megnyilvánulások, a félelem és a gyűlöletkeltés nem kívánatos kiteljesedését hordozhatták magukban. A Fórum műsorvezetője, Gréczy Zsolt nem elégedett meg a bírálattal, hanem csúsztatáson alapuló analógiával próbálta befolyásolni nézőit. A fentebb részletezett táboroztatás kapcsán párhuzamot vont a nyilasok '44-es hazugságai és Szijjártó Péter - nem a tényeknek megfelelően ismertetett - április 22-i nyilatkozata között.

Gréczy Zsolt: *„Tudja, mit mondtak a nyilasok '44 őszén, amikor a zsidókat vitték meghalni? Azt mondták, csak bocsánat, ugyanazt mondták, amit Szijjártó Péter, hogy üdülni viszik őket!”*

Az idézett mondat indokolatlan félelmet kelthetett, elsősorban a romákban, hiszen azt sugallta, hogy a kormány szándéka hasonló a nyilasokéval, vagyis módszeresen a cigányok ellehetetlenítésére, esetleg fizikai megsemmisítésére törekszik.

Nem ez volt az egyetlen túlzó megállapítás a műsorban, hiszen a Magyar Gárda, illetve a Véderő erődemonstrációit és a cigányok ellen elkövetett gyilkosságokat összemossa a

műsorvezető a következőket mondta: „Arról van szó, hogy emberek bemennek a lakásaikba, egyenruhában fenyegetik őket, pisztollyal, vértócsa fölött üvöltözik, hogy „Szébb jövőt!”

A Médiatanács döntése

A Médiatanács nem indított hatósági eljárást a kifogásolt műsorszámmal kapcsolatban.

A Médiatanács döntésének indokai

A kifogásolt műsorszámban az egyik betelefonáló hallgató a mai Magyarországon uralkodó állapotot a hitleri Németországgal azonosította. Konkrétan nem mondta ki, hogy Orbán Viktor miniszterelnök, illetve a Kormánya náci diktatúrát akarja újjáéleszteni, azonban a hallgató kijelentései és a szövegkörnyezet arra utalt, hogy a betelefonáló véleménye szerint a hatalmon lévőknek is köszönhetően arra tart az ország, mint a náci uralom idején.

Az Smtv. 17. § (1) és (2) bekezdésében tilalmazott magatartások a *gyűlöletkeltés* és a *kirekesztés*, a rendelkezés alanyai pedig *társadalmi csoportok, közösségek*, melyek közül a jogalkotó egyes, az Alkotmány és a nemzetközi egyezmények által is kiemelt - nemzeti, etnikai, nyelvi, vallási alapon összetartozó - csoportokat külön nevesített.

A rendelkezés indokát és a jogalkotó célját vizsgálva megállapítható, hogy a rendelkezés alanyai között felsorolt „közösség” nem értelmezhető másként, mint társadalmon belüli közösségként, ami lehet bármely - a személyiség lényegi vonásához tartozó, meghatározó tulajdonság alapján elkülönült - kisebbség vagy a többség.

Az Alkotmánybíróság 1006/B/2001. számú határozata - utalva a 30/1992 (V. 26.) AB határozatra - kifejtette, hogy a gyűlöletkeltés az egyes *emberi közösségek* harmonikus egymás mellett élését akadályozza, szétszakítja a társadalmat, erősíti a szélsőségeket, az előítéletességet és az intoleranciát, és ezzel csökkenti a különbözőséghez való jogot elismerő, toleráns, multikulturális, az emberek egyenlő méltóságának elismerésén alapuló, a diszkriminációt értékékként el nem ismerő társadalom kialakulásának esélyét.

A „közösség” szót más, diszkriminációval, gyűlöletkeltéssel, a „közösségek méltóságával” foglalkozó AB határozatok is „társadalmon belüli csoport/közösség” értelemben használják [95/2008. (VII. 3.) és 96/2008. (VII. 3.)].

A korábbi bírósági gyakorlatból kiindulva megállapítható, hogy a „közösség” szó jellemzően bármely, a személyiség lényegi vonásához tartozó, meghatározó tulajdonság alapján elkülönült csoportot jelenthet (azaz nem csak a nemzetiségi, etnikai, nyelvi, vallási alapon kialakuló közösségeket). Kiemelendő ugyanakkor az Alkotmánybíróság azon megállapítása is, miszerint a Btk. 269. §-ában (közösség elleni izgatás) szereplő „a lakosság egyes csoportjai” kategória alatt „az eltérő nézetrendszer (párttagok, egyesületek, mozgalmak stb. résztvevői) vagy egyéb, tulajdonképpen bármely ismérv szerint elkülönülő személyek” értendők. Ezen utóbbi azzal a megszorítással, hogy a „közösség” fogalmának kiterjesztése nem teheti parttalaná a szabály alkalmazását (tehát az „elkülönülésnek” valónak és érzékelhetőnek kell lennie).

A fentebb kifejtett értelmezés alapján a miniszterek esetében nincs meg az a „személyiség lényegi vonásához tartozó tulajdonság”, amely a jogalkotó által a gyűlöletkeltéssel és kirekesztéssel szemben védeni kívánt csoporttá, közösséggé avatná őket.

A műsorba telefonálók és a műsorvezető által elmondottak alapján jobboldali prominensek elleni gyűlöletkeltés esete merülhet fel. A hatósági ellenőrzés szerint a leginkább

kifogásolható megnyilvánulás annak a hölgynek a hozzászólása volt, aki a mai magyarországi politikát az 1930-as évekbeli németországi állapotokhoz, vagyis egy kialakulóban lévő, majd kiteljesedett diktatúrához hasonlította. A hölgy azt állította, hogy számára „visszaköszönnek” Hitler mondatai. Erre reagálva hangzott el az alábbi mondat a műsorvezetőtől: *„Tudja, mit mondtak a nyilasok '44 őszén, amikor a zsidókat vitték meghalni? Azt mondták, csak bocsánat, ugyanazt mondták, amit Szijjártó Péter, hogy üdülni viszik őket”.* (Feltehetően a gyöngyöspatai konfliktus során kitelepített roma nőkre és gyerekekre utalt a politikus.)

A másik két, név szerint említett politikus Lázár János és Semjén Zsolt voltak. Egy telefonáló azt a véleményét fejtette ki, hogy miközben emberek megfagynak az utcákon, Lázár János több százezer forintért bérel magának autót közpénzen, Semjén Zsolt pedig - a telefonáló értesülése szerint - védett madarakra szeretne vadászni.

Megállapítható, hogy az ún. véleményműsorokban a műsorvezetők nem minden esetben törekednek arra, hogy ellentétes véleményeket ütköztessenek, hogy tényszerű és pártatlan módon tájékoztassanak. A „betelefonálós” műsorok inkább az együvé tartozás, az azonos módon gondolkodás terepei. A vizsgált műsorszámokban a műsorvezető pl. a romákat általánosságban lustának és elviselhetetlen embereknek nevező telefonálóval szembeszállt, de a jelenlegi politikai hatalmat bíráló hozzászólókkal egyértelműen egyetértett, és ezt ki nyilvánította.

A náci Németországgal való párhuzam erős bírálat, kifogás, de nem meríti ki a hatóság által is zsinórmértékül használt 30/1992. AB határozatban kifejtett gyűlöletkeltő magatartás/megnyilvánulás fogalmát, hanem egy erőteljes, szélsőséges, sértő, de a gyűlöletbeszéd mércéjét el nem érő politikai véleménynyilvánításnak minősül. A műsorvezető azon kijelentésével kapcsolatban, miszerint: *„... hanem arról van szó, hogy emberek bemennek a lakásaikba, egyenruhában fenyegetik őket, pisztollyal, vértócsa fölött üvöltözik, hogy „Szebb jövőt!”*, a Médiatanács megállapította, hogy abból csupán áttételesen lehet következtetni a Magyar Gárdára (mint a véleménynyilvánítás alanyára), emellett az elhangzottak – az előbbieken kifejtett indokokból – ugyancsak nem valósítottak meg gyűlöletkeltést.